

Resnica – Truth

Simpozij ob izidu knjige Andreja Uleta *Dosegljivost resnice*

Symposium honouring the appearance of Andrej Ule's book *The Attainability of Truth*

10. februar 2005

February 10th 2005

Filozofska fakuleta, Ljubljana

Faculty of Arts, Ljubljana

Slovensko filozofsko društvo

Slovenian Philosophical Society

SφD

Ljubljana, februar 2005

Kazalo/Contents:

Program/Program	3
Uvodnik/Introduction.....	4
Filozofska razprava o resnici na Slovenskem.....	4
A philosophical discussion about truth in Slovenia.....	4
Povzetki/Abstracts.....	5
Andrej Ule.....	5
Izziv resnice	5
The Challenge of Truth	5
Bojan Žalec	6
Jezik, resnica in ontologija	6
Language, Truth and Ontology.....	6
Olga Markič.....	6
Epistemske teorije resnice in vprašanje relativizma	6
Epistemic Theory of Truth and the Question of Relativism.....	7
Marko Uršič.....	7
Zmuzljivost refleksije o resnici	7
Evasiveness of the Reflection on Truth	7
Danilo Šuster.....	7
Skepticizem in prenos vednosti	7
Scepticism and Transfer of Knowledge.....	8
Matjaž Potrč.....	8
Posredna korespondenca.....	8
Indirect Correspondence	9
Vojko Strahovnik.....	9
Uletova kritika Horganove teorije resnice kot posredne korespondence....	9
Ule's Criticism of Horgan's Account of Truth as Mediated Correspondence	9
Borut Cerkovnik	10
Slika in resnica.....	10
Picture and Truth	10
Tomaž Jereb	10
Dosegljivost resnice in realistična teorija	10
Attainability of Truth and Realistic Theory	11
Nenad Miščević.....	11
Resnica in analitičnost: strategija varčnosti	11
Truth and analyticity: the deflationary strategy.....	11
Andrina Tonkli-Komel	12
Fenomenološka jasnitev resnice pri Husserlu	12
Die Phänomenologische Klärung der Wahrheit bei Husserl.....	12

Žiga Knap	13
Epistemološki problemi teorije sistemov, kibernetike in autopoetskih sistemov	13
Epistemological problems of the system theory, cybernetics and autopoetic systems	13
Boris Vežjak	13
Kriterij resnice v helenistični filozofiji	13
The criterion of truth in Hellenistic philosophy	14
Franc Mali	14
Družbena sistemska teorija resnice kot epistemska teorija resnice.....	14
The Social-Systemic Theory of Truth as the Epistemic Theory of Truth ..	15
Sašo Dolenc	15
(Ne)dosegljivost resnice v znanosti.....	15
The (Un)Attainability of Truth in Science	15
Urban Kordeš	16
Resnica je konstrukt	16
Truth is a construct	16

Program/Program

Četrtek, 10. februar 2005
predavalnica 233 (II. nadstropje, FF)

9:00-9:25

- ❖ uvodni referat: Andrej Ule - *Izziv resnice*

9:30-10:45

- ❖ Bojan Žalec - *Jezik, resnica in ontologija*
- ❖ Olga Markič - *Epistemske teorije resnice in vprašanje relativizma*
- ❖ Marko Uršič - *Zmuzljivost refleksije o resnici*

10:55-12:10

- ❖ Danilo Šuster - *Skepticizem in prenos vednosti*
- ❖ Matjaž Potrč - *Posredna korespondenca*
- ❖ Vojko Strahovnik - *Uletova kritika Horganove teorije resnice kot posredne korespondence*

12:15-13:05

- ❖ Borut Cerkovnik - *Slika in resnica*
- ❖ Tomaž Jereb - *Dosegljivost resnice in realistična teorija*

13:05-14:45

odmor za kosilo

14:45-16:25

- ❖ Nenad Miščević - *Resnica in analitičnost: strategija varčnosti*
- ❖ Bojan Borstner - *TBA*
- ❖ Andrina Tonkli-Komel - *Fenomenološka jasnitev resnice pri Husserlu*
- ❖ Žiga Knap - *Epistemološki problemi teorije sistemov, kibernetike in autopoetskih sistemov*

16:35-18:15

- ❖ Boris Vezjak - *Kriterij resnice v helenistični filozofiji*
- ❖ Franc Mali - *Družbena sistemska teorija resnice kot epistemska teorija resnice*
- ❖ Sašo Dolenc - *(Ne)dosegljivost resnice v znanosti*
- ❖ Urban Kordeš - *Resnica je konstrukt*

Uvodnik/Introduction

Filozofska razprava o resnici na Slovenskem

Resnica je nekaj, do česar mora vzpostaviti določen odnos vsak pravi filozof, če to želi ali ne. Zares globoko je verjetno ni moč razumeti brez vpetosti v širšo celoto pogleda posameznega misleca: naturalističnega, spiritualističnega, realističnega, idealističnega, agnostičnega, transcendentalističnega ... To dejstvo in raznolikost pogledov na resnico razkriva tudi zadevni simpozij, ki ga organizira Slovensko filozofsko društvo. Lahko rečemo, da smo nanj povabili filozofe vseh tokov, ki so pri nas živi: analitični, fenomenološki, lacanovski ali poststrukturalistični, (post)marksistični, heterogena skupina krščanskih filozofov, če omenim samo najmočnejše. Odzvali so se povečini predstavniki analitične šole. Razhajanj in skupnih točk je za smiselno razpravo dovolj. Več pričakovati od filozofskega simpozija ni pametno niti modro.

Povod ali referenco za naše srečanje predstavlja knjiga ljubljanskega filozofa, prof. dr. Andreja Uleta (roj. 1946) *Dosegljivost resnice*, ki je l. 2004 izšla pri Znanstvenem inštitutu Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ule se v njej giblje v horizontih sodobnega, široko razgledanega analitičnega filozofa in v teh mejah sistematično obravnava glavna filozofska vprašanja in teorije resnice. To je prva taka knjiga o resnici slovenskega avtorja, zato je prav, da o njej in ob njej kot filozofi spregovorimo.

dr. Bojan Žalec
predsednik Slovenskega filozofskega društva
Postojna, februarja 2005

A philosophical discussion about truth in Slovenia

Any real philosopher must have a certain stance towards truth, if he wants it or not. Probably it is not possible to understand truth without putting it into a wider view of every thinker: naturalistic, spiritualistic, realistic, idealistic, agnostic, transcendentalistic ... This fact and different views on truth are shown also by this symposium, organised by The Slovenian Philosophical Society. It could be said that we have invited philosophers of all those philosophical streams which are present in Slovenia now: analytical, phenomenological, lacanian or poststructuralistic, (post)marxistic, a heterogeneous group of Christian philosophers, if we mention only the strongest. The invitation has been responded mostly by the representatives of the analytical school. There are enough similarities and dissimilarities for a reasonable discussion. To expect more from a philosophical symposium it would be neither rational nor wise.

The reason or reference for our meeting is a book from a philosopher from Ljubljana, professor Andrej Ule (born in 1946), titled *Attainability of Truth*, which was published in 2004 by The Scientific Institute of the Faculty of Arts, University of Ljubljana. Ule in it moves within the horizons of modern, well versed analytical philosopher and inside these boundaries systematically deals with the most important philosophical questions and theories of truth. This is the first such book on truth of a Slovene author and so it is right that we as philosophers speak about it and around it.

Bojan Žalec, Ph. D.,
President of The Slovenian Philosophical Society
Postojna, February 2005

Povzetki/Abstracts

Andrej Ule

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Izziv resnice

V prispevku poudarim nekaj ključnih misli iz svoje knjige "Dosegljivost resnice" (2004) in dodajam nekaj novih. O resnici v polnem obsegu lahko govorimo le pri propozicijah, ne pa pri njihovih gramatičnih ali mentalnih izrazih. Logično izhodišče govora o resnici so "ekvivalenčne sheme" (T-scheme) tipa: "stavek 'p' je resničen, če in samo, če ..." oz. "propozicija, da p, je resnična, če in samo, če ...". Primerjam različne teorije resnice glede na razred možnih substitucij na mesto "..." v teh shemah. Korespondenčna teorija dopušča maksimalni razred teh substitucij (vsi opisi istega stanja stvari), nekatere "varčne" teorije (npr. redundančna, semantična) pa ne dopuščajo nobenih substitucij razen p. Razlikujem med resnico kot semantično lastnostjo stavkov (in propozicij) in resnico kot lastnostjo drugega reda, ki ustreza obstoju relacije med stavkom (propozicijo) in dejstvom, kadar je stavek resničen. Razlikujem še med definicijo resnice in merili resnice (npr. korespondenca z empiričnimi podatki, koherenca, evidenca, uspeh na dolgi rok), vendar nam nobeno merilo resnice ne daje zadostnih in nujnih pogojev za pripis resnice. To nas vodi v določen skepticizem, v dvom v dosegljivost resnice. Kljub temu dokazujem, da lahko dosežemo resnico (o empirični stvarnosti), vendar o tem nimamo gotovega spoznanja, temveč le razumne stave na resnico. Ta misel me dalje vodi k hipotezi o resnici kot neke vrste reduciranem *modalnem operatorju* nad propozicijami.

Ključne besede: resnica, ekvivalenčna shema, korespondenca, merilo resnice, doseganje resnice, modalni operator.

The Challenge of Truth

In the essay I stress some key thoughts from my book "Attainability of Truth" (2004) and add some new thoughts. We can speak about truth in the whole sense only by propositions but not by their grammatical or mental expressions. The logical starting-point of our speaking about truth are the "equivalence schemas" (T-schemas) in the form: the sentence 'p' is true iff ..., or: the proposition that p is true iff ... I compare different theories of truth regarding the set of possible substitutions on the "free" place in such forms according to such theories. The correspondence theory allows the maximal set of substitutions (all descriptions of the same states of affairs (facts)), some "parsimonious" theories (e. g. redundancy, semantical theory) do not allow any substitutions beside p. I distinguish between the truth as a semantical property of propositions (and sentences), and the truth as a conceptual property of the second degree, the existence of a relation between the true proposition and the fact. We distinguish further between the truth-definition and different truth-measures (e. g. correspondence with experiential data, coherence, evidence, and long term success), but no measure gives us necessary and sufficient truth-conditions. This leads us to a kind of skepticism, a doubt in the attainability of truth. I try to show that we can attain truth (about the empirical reality) but we have no certain knowledge on that but only some "rational bets" on truth. This thought leads me to the hypothesis on truth as a reduced *modal operator* of propositions.

Key-words: truth, equivalence-schema, correspondence, truth-measure, attainability of truth, modal operator.

Bojan Žalec

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani

Jezik, resnica in ontologija

Predikat »resničen« uporabljamo za stavke o zelo različnih stvareh. Tako na primer trdimo, da so naslednji stavki resnični: *London je glavno mesto Velike Britanije*; $5 + 5 = 10$; $P \wedge Q \vdash Q$; *Ta miza je rjava*; *Umor otroka v soseski je bil nemoralno dejanje*; *Vse, kar sem pravkar povedal, je res* etc. Po drugi strani trdimo, da npr. niso resnični naslednji stavki: *Ljubljana je v Avstriji*; $P \vee Q \vdash Q$; *Ta miza je rdeča*; *Vse belke so vitke*; *Danes je lep poletni dan*; *Moja mama je trenutno v Parizu* etc. Ob vsej raznolikosti uporabe predikata »resničen« in razumevanj ali teorij resnice vendarle obstajajo nekatera načela, ki tvorijo jedro našega razumevanja resnice. Ta načela predstavljajo omejitev pojma »resnice«. Tako npr. raznavajalna shema (»P« je resničen če in samo če P) artikulira tako omejitev. V luči dejstva o obstoju zadevnih omejitev pojma »resnice« avtor prispevka razmišlja o resnici oz. o pogledih nanjo.

Ključne besede: raznoterost uporabe in razumevanja »resnice«, omejitve »resnice«, funkcionalistična teorija resnice, aletični pojmi, resnica kot zatrdljivost, absolutna resnica.

Language, Truth and Ontology

We apply the predicate »true« to sentences about very different matters. For example, we claim that the following sentences are true: *London is the capital city of The United Kingdom*; $5+5 = 10$; $P \wedge Q \vdash Q$; *This table is brown*; *The murder of a child in the neighbourhood was an immoral act*; *Everything I have just said it is true* etc. On the other hand we claim that the following sentences are not true: *Ljubljana is in Austria*; $P \vee Q \vdash Q$; *This table is red*; *All white women are thin*; *Today is a beautiful summer day*; *My mother is in Paris at the moment* etc. Nevertheless there are variety of uses of the predicate »true« and understandings or theories of truth, there still exist some principles which are the core of our understanding of truth. These principles constrain our concept of truth. So for example the disquotational scheme (»P« is true if and only if P) articulates such a constraint. In the light of the existence of the mentioned frame of the concept of »truth« the author of the essay ruminates about truth and about views on truth.

Key-words: variety of uses and understanding of »truth«, constraints of »truth«, functionalist theory of truth, alethic concepts, truth as assertability, absolute truth.

Olga Markič

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Epistemske teorije resnice in vprašanje relativizma

V svojem prispevku se bom navezala na Uletovo predstavitev epistemskih teorij resnice, predvsem pragmatske in konstruktivistične teorije resnice. Zagovorniki teh teorij večinoma zavzemajo antirealistično stališče in zavračajo objektivno stvarnost in znanstveni realizem (npr.

Rorty, Maturana). Ukvarjala se bom z vprašanjem različnih vrst relativizma, ki nastopijo kot posledica sprejetja takih stališč, in skušala pokazati njihovo neprepričljivost.

Ključne besede: epistemske teorije resnice, realizem, antirealizem, konstruktivizem, relativizem.

Epistemic Theory of Truth and the Question of Relativism

I take Ule's presentation of the epistemic theories of truth, particularly pragmatic and constructivist theories, as a starting point of my discussion. Many of the proponents of these theories are antirealist and deny objective reality and scientific realism (e. g. Rorty, Maturana). My concern in this paper is the question of different versions of relativism that results from these positions and I try to show that they are not cogent.

Key-words: epistemic theory of truth, realism, antirealism, constructivism, relativism.

Marko Uršič

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Zmuzljivost refleksije o resnici

Prispevek je sámónanašajoča se, ireduktibilno nekonsistentna refleksija o modalitetah resnice o resnici – s poudarkom na vprašanju primarnosti toposa resnice. Avtor zagovarja (novo)platonsko tezo, da je primarni topos resnice »svet idej«, *logos*, ki ga um v luči Dobrega spoznava v zrenju kot »transcendenco v imanenci«.

Ključne besede: resnica, logos, svet idej, platonizem, transcendenca v imanenci.

Evasiveness of the Reflection on Truth

This discussion is a self-referential, irreducibly inconsistent reflection on some modalities of truth about truth – with emphasis on the question which is the primary topos of truth. The author argues for the (neo)Platonic thesis that the primary topos of truth is »world of Forms«, *logos*, known by the intellect in the light of the Good, and seen in contemplation as »transcendence in immanence«.

Key-words: truth, logos, world of Forms, Platonism, transcendence in immanence.

Danilo Šuster

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

Skepticizem in prenos vednosti

V svoji knjigi *Dosegljivost resnice* Ule kritizira skeptični argument, ki temelji na načelu šibkega prenosa vednosti: za vsak S velja: če S ve, da *p*, in S iz svojega prepričanja, da *p*, izpelje svoje prepričanje, da *q*, ter je zaradi te izpeljave prepričan, da *q*, potem S ve, da *q*. Po Uletovem

mnenju to načelo: (i) ne ogroža latentnega (implicitnega) znanja; (ii) omogoča sklepe o posedovanju ne-relevantnega znanja, zato bi morali načelo po Uletovem mnenju omejiti na primere relevantnih propozicij. Toda: predpostavka latentnega (implicitnega) znanja predpostavlja, kar bi morali skeptiku šele dokazati - namreč, da takšno znanje sploh obstaja. Izpeljava irelevantnega vedenja pa sploh ni problem, problem je izpeljava skeptičnih sklepov, ki jih omogoča to načelo. S primerjavo različnih pristopov do načela (Lewis, Stine, Hawthorne, Dretske) pokažem, da je relevantni prenos pravzaprav samo različica zanikanja načela, ki jo je že leta 1970 predlagal Dretske.

Ključne besede: skepticizem, načelo šibkega prenosa vednosti, latentno znanje, relevantna, Dretske.

Scepticism and Transfer of Knowledge

Ule in his book criticizes the sceptical use of the so called weak principle of transfer: if you know that p and you know that p entails q and you believe that q based on an inference from your beliefs p and that p entails q , then you know that q . According to Ule this principle: (i) poses no threat to latent (implicit) knowledge; and (ii) allows the possession of irrelevant knowledge. The principle should therefore be further restricted to cases of relevant propositions. But the assumption of latent (implicit) knowledge begs the question against scepticism. And irrelevant conclusions are not a problem for sceptic: the claim is that the principle leads to sceptical conclusion (what else it allows for is not important in this context). I compare various principles of transfer (Lewis, Stine, Hawthorne, Dretske) and show that restriction to relevant propositions comes to the same thing as Dretske's (1970) denial of the principle.

Key-words: scepticism, weak principle of transfer, latent knowledge, relevance, Dretske.

Matjaž Potrč

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Posredna korespondenca

Obelodanjeno je bogastvo proizvajalcev resnice pri posredni korespondenci kot tudi drugih sestavin, ki določajo resničnost kot korespondenco. Za izhodišče se pojavijo vzporednice med nasprotjem resnice kot neposredne korespondence in resnice kot posredne korespondence na eni strani ter med splošnimi in posamičnimi vzorci na drugi strani. Na naslednji stopnji se osredotočimo na proizvajalce resnice pri resnici kot neposredni korespondenci in potem pri resnici kot posredni korespondenci. Posredna korespondenca ni brez proizvajalcev resnice in prav tako nima enega proizvajalca resnice, ampak več. Fenomenološka analiza, kakršna se ujema z lahkotnimi postavkami, je razširjena na predpostavljene atomistične postavke, vpete v resnico kot neposredno korespondenco. Tako jih razgradi in pokaže njihovo bogastvo v ozadju.

Ključne besede: resnica kot korespondenca, neposredna korespondenca, posredna korespondenca, proizvajalci resnice, ontološka zavezanost, lahkotne postavke.

Indirect Correspondence

The richness of indirect correspondence truthmakers and of other constituents entering into determining truth as correspondence is revealed. Parallels between the oppositions figuring truth as direct correspondence and truth as indirect correspondence on the one hand and generalist patterns and particularist patterns on the other hand are used as the starting point. At the second stage, truthmakers in respect to truth as direct correspondence and then truth as indirect correspondence are taken into focus. Indirect correspondence is neither without truthmakers nor it has one truthmaker; it has many of them. Phenomenological analysis matching the lightweight posits is extended to the supposed atomistic posits involved into truth as direct correspondence, deconstructing them and revealing their background richness.

Key-words: truth as correspondence, direct correspondence, indirect correspondence, truthmakers, ontological commitment, lightweight posits.

Vojko Strahovnik

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Uletova kritika Horganove teorije resnice kot posredne korespondence

V svoji knjigi *Dosegljivost resnice* Andrej Ule predstavi tudi teorijo resnice kot posred(ova)ne korespondence, ki jo je prvotno razvil Terry Horgan. Prispevek najprej na kratko predstavi resnico kot posredno korespondenco in na njeni podlagi ležeči omejeni metafizični realizem. Resnica se glede na postavko posredne korespondence pojmuje kot semantična pravilnost glede na kontekstualno spremenljive semantične standarde. Resnica je tako na eni strani odvisna od kontekstualno spremenljivih semantičnih standardov pravilne zatrdljivosti, po drugi pa od sveta in razporeditve predmetov in lastnosti v njem. Za razliko od postavke resnice kot neposredne korespondence lahko tako govorimo o resničnosti stavkov, ki delijo naslednje značilnosti: (i) imamo jih za neproblematično resnične, (ii) omenjajo in kvantificirajo preko bitnosti, ki jih ne najdemo v minimalni naturalistični ontologiji, (iii) ni nobene očitne poti, kako bi te stavke prevedli v takšne, ki bi se lahko izognili zavezanosti tem problematičnim bitnostim, (iv) ni nobene sprejemljive poti, da bi te problematične bitnosti identificirali z neproblematičnimi. Sledi obravnava Uletove kritike posredne korespondence oziroma njegovih argumentov proti temu stališču, predvsem argumenta iluzije in argumenta, temelječega na nejasnosti. Pri tem pokažem na nekatere šibke točke Uletove kritike tega stališča.

Ključne besede: resnica, neposredna in posredna korespondenca, pravilna zatrdljivost, kontekstualno spremenljivi semantični standardi, iluzija.

Ule's Criticism of Horgan's Account of Truth as Mediated Correspondence

In his book "*Attainability of Truth*" Andrej Ule presents several theories, including the conception of truth as indirect or mediated correspondence that was initially developed by Terry Horgan. Truth as mediated correspondence and the underlying account of limited metaphysical realism are briefly discussed. Mediated correspondence, for a given thought/sentence, is semantic correctness under contextually operative semantic standards. Such conceptual mediation involves two factors: first there are contextually operative standards for semantic correctness, whereas on the other hand there is the actual distribution of genuine properties by genuine objects in the world. Considering this, we are able to explain truth of numerous sentences and

statements that we use in our every-day life and also in scientific language, with the following characteristics: (i) we take them to be unproblematically true; (ii) these sentences mention and quantify over entities that should not be countenanced within or compose the right minimal naturalistic ontology; (iii) there is no obvious way to paraphrase these statements into ones that avoid commitment to problematic entities; (iv) there is no plausible way to identify the problematic entities with ontologically unproblematic ones. Ule's arguments against mediated correspondence, such as the argument from illusion and the argument from vagueness are discussed. Some weak points of his criticism are revealed.

Key-words: truth, direct and mediated correspondence, correct assertibility/affirmability, contextually operative semantic standards, illusion.

Borut Cerkovnik

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Slika in resnica

V prispevku obravnavam Wittgensteinovo opredelitev pojma »biti resničen« iz *Logično filozofskega traktata*. Vprašanje je, ali Wittgenstein v *Traktatu* zastopa korespondenčno ali, podobno kot Frank Ramsey, redundantno opredelitev resnice, za katero se zdi, da jo je sprejemal tudi v *Filozofskih raziskavah*, korespondenco pa omeji na tako imenovano »slikovno teorijo pomena«.

Ključne besede: resnica, korespondenca, redundantnost, pomen, Wittgenstein.

Picture and Truth

The paper concerns Wittgenstein's account of the concept "to be true" from his *Tractatus Logico-Philosophicus*. The question is whether Wittgenstein in *Tractatus* advocates a correspondence account of truth or, in the same way as Frank Ramsey did, a redundancy account of truth (it seems that in *Philosophical Investigation* he accepts redundancy) and restricts correspondence to the so called "picture theory of meaning".

Key-words: truth, correspondence, redundancy, meaning, Wittgenstein.

Tomaž Jereb

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Dosegljivost resnice in realistična teorija

V svojem prispevku poskušam problematizirati realistični koncept resnice, kakor ga v svoji knjigi *A realist Conception of Truth* predstavi William P. Alston, in preko njega tudi dosegljivost resnice, kakor jo v svoji knjigi *Dosegljivost resnice* zagovarja Andrej Ule. Najprej predstavim Alstonovo korespondenčno pojmovanje resnice in minimalizem, ki ga Alston vključi v svojo realistično teorijo. V nadaljevanju pa poskušam pogledati, kako se takšno pojmovanje resnice

obnese pri doseganju resnice: Ali nas takšno pojmovanje pripelje kaj bliže resnici kot ostale »konkurenčne teorije«?

Ključne besede: resnica, dosegljivost, minimalna teorija, realizem, korespondenca.

Attainability of Truth and Realistic Theory

In my paper I try to present and question a realistic conception of truth as represented by William P. Alston in his book *A realist Conception of Truth*, together with attainability of truth as presented by Andrej Ule in his book *Dosegljivost resnice (Attainability of Truth)*. First, I present Alston's correspondence conception of truth and minimalism included in his realistic account of truth. Then I try to show if and how such a conception of truth could take us further in our attaining of truth itself.

Key-words: truth, attainability, minimal theory, realism, correspondence.

Nenad Miščević

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

Resnica in analitičnost: strategija varčnosti

Prispevek vzame za izhodiščno točko razprave o analitičnosti Uletovo obravnavo "varčnih" teorij resnice. Varčne teorije resnice in pomena razlagajo analitične ali pojmovne resnice s sklicevanjem na semantiko pojmovnih vlog. Radikalne varčne teorije, še posebej Fieldova, se na tej točki ustavijo. Zmernejše različice, kot je npr. Horwicheva, pustijo odprto možnost, da se konstitutivne relacije med lastnostmi v svetu ne ujemajo s semantičnimi vlogami povezanih pojmov-predikatov.

Trdim, da nobena od možnosti ni zadovoljiva. Alternativa, ki jo zagovarjam, vznikne iz obravnave Horwicha. Sprejmimo njegovo razlikovanje med relacijami v svetu med tistimi entitetami, ki zadostijo predikate (lastnosti, tropi, ipd.), in relacijami, ki imajo konstitutivno vlogo. Toda zagovarjajmo, da so slednje v temelju navezne na prve. Če to drži, je apriornost pojmovnega vedenja v nevarnosti, kakor tudi mora biti.

Ključne besede: varčne teorije resnice, analitične resnice, Field, Horwich, apriornost pojmovnega vedenja.

Truth and analyticity: the deflationary strategy

The paper takes Ule's discussion of deflationary theories of truth as a starting point for discussion of analyticity. Deflationary views of truth and meaning account for analytic or conceptual truths by appeal to conceptual role semantics. Radical deflationary views, most prominently Field's, leave matters there. More modest deflationary views, like Horwich's, leave open the possibility that constitutive relations between properties in the world do not correspond to conceptual roles of associated concepts-predicates. I argue that neither option is ultimately satisfactory.

The alternative to be defended emerges from discussion of Horwich. Accept his division between worldly relations of predicate satisfiers (properties, tropes, and the like), and the constitutive role relations. But argue that the latter are ultimately answerable to the former. If this holds, the apriority of conceptual knowledge is in jeopardy, as it should be.

Key-words: deflationary theories of truth, analytic truths, Field, Horwich, apriority of conceptual knowledge.

Andrina Tonkli-Komel

Fakulteta za humanistične študije Koper; Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Univerza na Primorskem

Fenomenološka jasnitev resnice pri Husserlu

Intencionalno življenje postane v svoji teleološki neskončnosti in absolutnosti po Husserlu transparentno na transcendentalni ravni. Ta evidenca postane šele v dolgem procesu zgodovine mišljenja praintencija univerzalne znanosti iz absolutnega začetka in odgovornosti. Hkrati je poslednja utemeljujoča evidenca, ki osvetljuje vse ostale evidence. V njej je torej v vsej jasnosti uzrt zgolj nejasni telos vsega dosedanjega stremljenja, kar pomeni, da ni zgolj intendiran, marveč tudi samopodan. Ne gre za kak zgodovinski potek, temveč za potekanje zgodovine Evrope same kot historično-teleološko postavke umnosti in umnega človeštva. Tako nastopi vprašanje, kaj je s krizo uma kot najvišjo vrednoto normalnosti evropskega življenja.

Ključne besede: Husserl, intencionalnost, resnica, evidenca, teleologija, zgodovina, um.

Die Phänomenologische Klärung der Wahrheit bei Husserl

Das intentionale Leben wird nach Husserl in seiner teleologischen Unendlichkeit und Absolutheit auf der Stufe der transzendentalen Selbsterkenntnis *durchsichtig*. Diese Evidenz wird erst in einem langen Prozeß der Geschichte des Denkens zur Urintention der universalen Wissenschaft aus der absoluten Begründung und Verantwortlichkeit. Zugleich ist sie die allerletzte begründende Evidenz, die das Licht allen anderen Evidenzen schenkt. In ihr wird also bis jetzt bloß unklares Telos von allem bisherigen Streben in voller Klarheit erblickt, was jedoch heißt, das es nicht mehr nur intendiert, sondern auch selbstgegeben ist. Es handelt sich um keinen geschichtlichen Vorgang, sondern um das Vorgehen der Geschichte Europas als historisch-teleologisches Aufstellen der Vernunft und der vernünftigen Menschheit. So entsteht die Frage, wie ist mit der Krisis der Vernunft als dem obersten Wert der Normalität des europäischen Lebens überhaupt.

Schlüssel Wörter: Husserl, Intentionalität, Wahrheit, Evidenz, Teleologie, Geschichte, Vernunft.

Žiga Knap

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Epistemološki problemi teorije sistemov, kibernetike in autopoetskih sistemov

Problem racionalnosti teorije sistemov, kibernetike in autopoetike skušam obravnavati ob soočanju z osnovno tezo upravljalnih sistemov (S. V. Jablonskij, 1959). Pretresam epistemološke in metodološke probleme posplošenih kibernetičnih sistemov, autopoiesis - autopoetske sisteme in kibernetične sisteme drugega reda (H. von Foerster). Zaključujem z mnenjem, da vsako racionalno obravnavanje sistemov pripelje do matematičnih modelov in algoritmizacije postopkov.

Ključne besede: teorija sistemov, problem racionalnosti, kibernetika, autopoetika.

Epistemological problems of the system theory, cybernetics and autopoetic systems

I try to present the problem of the rationality of the system theory cybernetics and autopoetic systems in a perspective of 'the basic thesis of cybernetics systems' (S. V. Yablonsky, 1959). I deal with epistemological and methodological problems of generalized cybernetics systems, autopoetic systems and cybernetics systems of the second order (H. von Foerster). The basic thesis is that the rational dealing of systems leads to mathematical models and algorithms in a general sense.

Key-words: system theory, the problems of rationality, cybernetics, autopoetic systems.

Boris Vežjak

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

Kriterij resnice v helenistični filozofiji

Tisto, kar Andrej Ule imenuje dosegljivost resnice, je izrecen zastavek izpraševanja pri helenističnih avtorjih, stoikih in skeptikih. Že helenistični filozofi so razreševali vprašanje dosegljivosti resnice s pomočjo zahteve po postavitvi kriterija resnice (*kriterion tes aletheias*). Recimo, če želimo reči, da je p resničen, potrebujemo kriterij, s pomočjo katerega presodimo, da je p resničen. Merilo ali preizkus služita ugotovitvi tega, ali je moje prepričanje P glede p upravičeno. Stoiki so verjeli, da je p resničen, če ga neposredno zaznavam v čistih okoliščinah s pomočjo čutil. Kriterij bo potemtakem ime za upravičitev našega prepričanja: kriterij K upravičuje naše prepričanje P . Sekst Empirik je v svoji kritiki dogmatikov izoblikoval dve zavrnitvi kriterija: na podlagi ti. *diallelos* argumentacije (krožnosti) in argumentacije iz regresa.

Ključne besede: kriterij resnice, stoicizem, skepticizem, Sekst Empirik.

The criterion of truth in Hellenistic philosophy

What Andrej Ule calls the attainability of truth in his recent book is in fact easily found as the explicit topic of philosophical exploration by Hellenistic philosophers, notably the Stoics and the Sceptics. Hellenistic philosophy deals with the question of attainability of truth through posing the criterion of truth (*kriterion tes aletheias*) in its basis. If we want to claim that p is *true*, we need a criterion by which we can judge its truth. Some rules or measures are acquired in order to determine whether our belief B about p is justified. The Stoics believed that p is true only if it is directly perceived by our senses in "clear" circumstances. The criterion is therefore exactly the justification of our belief: the criterion of truth C justifies our belief P about p . Sextus Empiricus formed two ways of rejecting the criteria as such in his criticism of dogmatics. The first one is the so-called "dialelos" argument from circularity and the other is the regressus-ad-infinitum argument.

Key-words: criterion of truth, stoicism, skepticism, Sextus Empiricus.

Franc Mali

Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani

Družbena sistemska teorija resnice kot epistemska teorija resnice

Andrej Ule v svoji najnovejši knjigi *Dosegljivost resnice* med epistemske teorije resnice uvršča vse tiste teorije resnice, ki resnico pojasnjujejo kot kakorkoli opredeljeno s spoznavnimi okoliščinami, zmožnostmi ali dosežki ljudi. Sam bom med te epistemske teorije resnice uvrstil tudi družbeno-sistemsko teorijo resnice. Pri tem je treba takoj reči, da družbeni sistemski pojem resnice uvaja v epistemološki razmislek o vlogi in značaju pojma resnice širšo družbeno razsežnost, ne predstavlja pa nobene oblike sociološkega reduktivizma. V tem pogledu nima ničesar skupnega z ekstremno obliko sociološkega relativizma Bloorovega tipa. Po svoje se mi zdi presenetljivo, da je Andrej Ule med vsemi sociološko fundiranimi pojmi resnice izpostavil ravno Bloorovo teorijo *strong program* (in deloma pristop Bruna Latoura). Ta celo za večino družbenih epistemologov, kaj šele zagovorniki čiste filozofske (korespondenčne) teorije resnice, predstavlja precejšnjo stopnjo simplifikacije kar zadeva spoznavno-teoretska vprašanja resnice. Predpostavljam, da je Uleta k temu vodila želja, da, glede na izbrane kriterije razvrščanja posameznih teorij resnice, ki jih je v uvodu svoje knjige temeljito in korektno navedel, poudari predvsem razliko med korespondenčno in vsemi ostalimi teorijami resnice. Meja med njimi pa je, kar vemo že od Tomaža Akvinskega naprej (*intellectus adequatio est res*), zelo ohlapna. Vzemimo samo en primer: Ali je ustrezneje uvrščati evidenčno teorijo resnice v eno izmed verzij korespondenčnih ali epistemskih teorij resnice?

V izhodišče svoje analize bom postavil tezo, da znotraj množice različnih in nemalokrat nasprotujočih si tipologij teorij resnice, o družbeno sistemskem pojmu resnice lahko govorimo predvsem takrat, kadar v tako imenovani eksplanandum teorij resnic ne postavimo samo vprašanja o bistvu pojma resnice in njegovih kriterijih, temveč tudi vprašanje o pogojih in relevantnosti resnice. Če v razpravo o pojmu resnice vključimo tudi to zadnje vprašanje, potem se družbena sistemska teorija resnice pokaže kot ena izmed bolj celovitih, predvsem pa transdisciplinarno zasnovanih teorij resnice. Prikaz osnovnih značilnosti družbeno sistemskega pojma resnice in doprinos te teorije resnice k sodobnim epistemološkim diskusijam bo predstavljal osrednji del moje razprave.

Ključne besede: družbeno-sistemska teorija resnice, sociološki relativizem, eksplanandum, epistemske teorije resnice.

The Social-Systemic Theory of Truth as the Epistemic Theory of Truth

Andrej Ule includes in his recent book »Attainability of Truth« in the group of the epistemic theories of truth all those theories, which explain the category of truth with the help – as it is said by the author himself – of factors such as cognitive circumstances, abilities and achievements of people. In my contribution, I define the social-systemic theory of truth as the epistemic theory of truth. The social-epistemic theory of truth is not characterized as the form of sociological reductionism and sociological relativism. Quite contrary: the social-systemic theory of truth has extended the epistemological knowledge about truth. In that sense, the social-systemic theory of truth has not got a lot of similarities with Bloor's theory of »strong program«.

I put in the beginning of my discussion the assumption that the typologies of theories of truth (the typologies used among theorists of science often contradict each other) depend from the elements included in the explanandum of those theories. In the case of the social-systemic theory of truth, it is very important to take in regard more questions: not only the question about the notion (definition) and criteria of truth, but the question about the conditions (Bruno Puntel says »Voraussetzungen«) and relevance of truth as well. On the ground of extension of explanandum, it seems that the social-systemic theory of truth appears as one of the most comprehensive and transdisciplinary based theories of truth. In the central part of my paper I try to present the basic characteristics of the social-systemic theory of truth and its contribution to the recent epistemological discussions.

Key-words: social-systemic theory of truth, sociological relativism, explanandum, epistemic theories of truth.

Sašo Dolenc

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

(Ne)dosegljivost resnice v znanosti

Metodološki temelj predmoderne aristotelske znanosti je razkrivanje bistev oz. substanc, medtem ko moderna galilejska znanost temelji na gradnji mehanskih in matematičnih modelov naravnih pojavov, ki po definiciji ne morejo posnemati same substancialne narave predmetov. Mehanična filozofija narave in moderni platonizem, ki poskušata mehničnim in matematičnim modelom (zakoni narave) pripisati enak status, kot so ga imele substance v predmoderini znanosti, se ne izideta. Zdi se, kot da ta razpoka med pojavi in modeli ni nekaj, kar bi morala znanost preseči, ampak je prav konstitutivno bistvo same moderne galilejske znanosti. Kako v tem kontekstu sploh še misliti pojem resnice?

Ključne besede: filozofija znanosti, resnica, epistemologija, Aristotel, znanstvena revolucija.

The (Un)Attainability of Truth in Science

The proper aim of the Aristotelian conception of science is to present and clarify the essence of a thing through causes, while the modern Galilean science is based on mechanical and

mathematical models of the natural world, that by definition are not capable to represent the substantial nature of the objects. The mechanical philosophy of nature and the modern Platonism try to interpret the mechanical and the mathematical models (the scientific laws of nature) in the same way as the substances are treated in the pre-modern science. This approach was not successful. It appears that the split between the phenomena and the models is not something that science needs to overcome to approach the truth. Maybe this split is really the constitutional essence of the modern science.

Key-words: philosophy of science, truth, epistemology, Aristotle, Scientific Revolution.

Urban Kordeš

Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Resnica je konstrukt

Konstruktivisti gledamo na resnico kot na orodje; kot na pripraven koncept, ki zelo pomaga pri konstruiranju/vzpostavljanju trdnega (objektivnega) sveta. Vprašanje resnice (in tudi vprašanje kriterija zanjo), prav tako kot ostali metafizični koncepti, spada med v principu neodločljiva vprašanja. Von Foerster trdi, da so to vprašanja, odgovor na katera si lahko izberemo. Možnost izbora (konstrukcije, izumljanja, privzetja, sprejetja) odgovora imamo seveda samo v fazi konstrukcije miselnega sistema. V drugem delu hermenevitičnega kroga pa ni več možnosti izbora, na tem delu smo omejeni z logično zgradbo, ki smo jo utemeljili v prvem, kreativnem, delu kroga. Na tem delu je resnica nekaj trdnega, nekaj, kar lahko odkrijemo.

Zdi se mi, da se konstruktivistični pogled loči od ostalih epistemologij ravno po upoštevanju celotnega, stalno se ponavljajočega epistemološkega kroga konstrukcija/objektivizacija.

Ključne besede: konstruktivizem, neodgovorljiva vprašanja, hermenevitični krog.

Truth is a construct

Constructivists see truth as a tool; as a handy concept that helps us with construction (bringing forth) of the solid (objective) world. The question of truth (and the question of criterion for truth), as well as other metaphysical concepts, belongs to a set of in principle undecidable questions. According to von Foerster's metaphysical postulate these are the only questions answer to which we can choose. The possibility of choosing (constructing, inventing, accepting) of the answer is open only during the phase of construction of a system of thought. In the second part of hermeneutic circle we don't have possibility of choosing anymore, here we are limited by logical frames that we have chosen in the first, creative part of the circle. At this part of the circle truth is something solid, something we can discover.

It seems that constructivist view differs from other epistemological positions exactly by taking into account the whole, constantly turning, epistemological circle of construction/objectivisation.

Key-words: constructivism, undecidable questions, hermeneutic circle.

▪ Na kratko o simpoziju/General information

"Povod ali referenco za naše srečanje predstavlja knjiga ljubljanskega filozofa, prof. dr. Andreja Uleta (roj. 1946) *Dosegljivost resnice*, ki je l. 2004 izšla pri Znanstvenem inštitutu Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ule se v njej giblje v horizontih sodobnega, široko razgledanega analitičnega filozofa in v teh mejah sistematično obravnava glavna filozofska vprašanja in teorije resnice. To je prva taka knjiga o resnici slovenskega avtorja, zato je prav, da o njej in ob njej kot filozofi spregovorimo."

"The reason or reference for our meeting is a book from a philosopher from Ljubljana, professor Andrej Ule (born in 1946), titled *The Attainability of Truth*, which was published in 2004 by The Scientific Institute of the Faculty of Arts, University of Ljubljana. Ule in it moves within the horizons of modern, well versed analytical philosopher and inside these boundaries systematically deals with the most important philosophical questions and theories of truth. This is the first such book on truth of a Slovene author and so it is right that we as philosophers speak about it and around it."

▪ Organizacija/Organisation

- ❖ Dr. Bojan Žalec, Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani, predsednik SFD (Bojan Žalec, PhD, Faculty of Theology, University of Ljubljana, president of Slo. Phil. Soc.)
- ❖ Vojko Strahovnik, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, tajnik SFD (Vojko Strahovnik, Faculty of Arts, University of Ljubljana, secretary of Slo. Phil. Soc.)

▪ Finančna podpora/Financial Aid

Slovensko filozofsko društvo/Slovenian Philosophical Society

- **Jezikovni pregled/Proofreading:** Valerija Japelj
- **Prelom in tehn. oprema/Typeset and design:** Vojko Strahovnik

SφD